

Autoestima i autoodi o Complex EE

En el llibre **l'Assassinat de Pau Claris** de Carles M. Espinalt, hi ha un paràgraf en el capítol primer intitulat **Interpretació de la Història** que ens servirà de marc on plantejar aquesta conferència. Ens diu:

“Per major confusió, la majoria dels historiadors estan mancats de preparació o són limitats de talent per a poder valorar els factors psíquics que intervenen en els fets humans. Se n'excusen, tot assegurant-nos que no volen caure en subjectivismes, però acaben no comprenent les forces anímiques que en major grau que les econòmiques mouen les accions i les reaccions humanes”.

Pretenem exposar i insistir en que existeix un factor psíquic col·lectiu que altera moltes consciències catalanes i que és causa preeminent que ens ha portat i ens porta a repetir vells fracassos i a nous desenganys en moltes de les nostres accions polítiques i nacionals. Aquest factor psíquic, segons el defineix la psicoestètica, és l'anomenat complex EE.

És en aquesta mateixa línia dels *“factors psíquics que intervenen en els fets humans”* que Muñoz Espinalt explicava que al català, en general, han aconseguit de treure-li del cap - com si el cervell humà fos una espècie d'ordinador-, el xip de la política. Molts entre nosaltres arriben a la conclusió i creuen que el català per a viure no necessita de la política. Encara avui, després de 30 anys de tenir Parlament propi, hi ha gent que diu *“de polític, jo no en sóc”*.

El cert però, és que Aristòtil va definir l'home com un animal polític i d'això fa un munt d'anys. Una pila de segles. Però molts catalans, *“amb dolça inconsciència”* - són paraules de Muñoz Espinalt -, resten confiats i convençuts, i així, es fa molt difícil de superar o d'esmenar les nostres falles i els defectes que tenim i, que una vegada i una altra impedeixen que puguem ser els autèntics amos del nostre esforç, els autèntics amos de casa nostra i els artífexs de la nostra història.

Fixem-nos que en general, som un poble previsor econòmicament. En el llibre **Serà el 1992 l'any de la Independència de Catalunya?** es llegeix que *“la gent catalana és previsor en la forma de voler-se assegurar el seu futur econòmic personal, però en tots els altres aspectes de l'esdevenir, sigui del propi o del col·lectiu, actua girada d'esquena al demà.”* Com que l'han robat tantes vegades, el català quan aconsegueix tenir un pa a la post, ja en te prou i queda tot cofoi.

Josep Armengou en el llibre **Nacionalisme català**, com volent-nos alertar i també alliçonar afirma que *“les reivindicacions humanes van molt més enllà de les reivindicacions econòmiques. Reduir la llibertat i la dignitat dels homes a la sola participació econòmica seria tenir un concepte molt migrat de l'home.”*

I és que el drama de Catalunya també és, i sobretot, psicològic.

Qui, poc o molt, no se sent interpretat quan es parla de Catalunya? Quina imatge col·lectiva continuem donant els catalans?

Un poble d'avars, de gent interessada només pels guanys materials, gent insolidària i gasiva que només va darrera els diners, etc. etc.

Per fer una referència que ja ens ve de lluny, Francisco de Quevedo definia el català com *“el ladrón de tres manos”*. Recordin -era durant el primer tripartit- la polèmica i les discussions entre els nostres polítics pel trist i famós 3%. En aquesta tessitura, la política s'està rabejant de picaresca. Si basem en l'economia és perquè els comptes surtin. No per enredar la troca. Estem xops per la pol·lució de la manera de fer de l'estat espanyol.

Entre tòpics i realitats, el drama és que mentrestant -i n'haurien de prendre nota aquells que fonamenten els fets humans en les forces econòmiques-, Espanya no ha parat i continua espoliant-nos tan com pot, i aquí, fent el ridícul, impotents i com si fossin nens petits, alguns es barallen per un caramel, -pel 3%. Contrastem-ho amb el comentari crític fet per un taxista de Madrid referent als polítics: *“Si que trabajais barato los catalanes. Aquí por un 3%, el alcalde de Madrid, no se levanta ni de la cama”*.

“Catalunya, empobrida, esclavitzada, lligada a la sort misteriosa de l'Estat dominador, ...Els pidolaires, de bracets dels nostres opressors, continuen allargant la mà ossuda esgrogueïda del fet vergonyant en súplica d'una almoïna de misèria.” Pel contingut, aquestes paraules són perfectament aplicables a la realitat d'avui, però foren escrites per Francesc Macià l'any 1919. Han passat 90 anys. Ens hem mogut? Autènticament: hem progressat? Catalunya s'ha enfortit i avançat?

Una resposta a aquestes preguntes i a la vegada una reflex de la situació present i també de l'astúcia que utilitzen els espanyols per continuar amb el seu domini i penetració, la trobem en aquest paràgraf escrit per Ramon Tremosa al diari Avui, octubre del 2006: *“Un polític basc em revela el contingut d'una conversa recent amb el ministre Rubalcaba. Aquest es vanta principalment no d'haver avortat el canvi de model de finançament de l'Estatut del Parlament, aprovat pel 89% dels seus diputats, sinó d'haver dividit per a una generació els dirigents de CiU i ERC. “Sigui quin sigui el resultat ZP sempre guanya: si hi ha tripartit ara controlarem més el govern i si CiU pot governar sola, però sense majoria absoluta, la condicionarem en desplegar el nou Estatut.””*

Si passem a un pla universal, l'historiador Josep Pijoan autor del llibre **“Breviari de la història del món i la humanitat”** de l'any 1948, el tanca amb unes paraules que són profètiques i que diuen el següent: *“El més gran dels historiadors moderns, Arnold Toynbee, que ha creat genialment la psicologia de les nacions, en el seu últim volum de Estudi de la Història, reconeix que l'Homo Economicus se suïcida i està condemnat a ser substituït per un altre tipus més espiritual. Se'n perceben senyals de la seva aparició, hi ha un ferment de preocupació moral i de desig religiós. Com al final de la civilització grecoromana, sent tedi, angoixa, temors, misèria en l'ànima. Segons Toynbee, vivim en un “desert espiritual”, però els mals que poden produir els descobriments, no tan sols físics, sinó també de caràcter moral, seran una prova perquè l'home nou “remunti amb ales forjades pel dolor de la catàstrofe” a un estat millor. Es caracteritzarà per una Pax aecumènica”*

Hauríem de concloure que per a no quedar endarrerits en relació a l'hora que assenyala el progrés, necessitem canviar l'ordre en la jerarquia dels nostres valors i de les nostres prioritats. Necessitem en primer lloc uns altres fonaments psicològics i deixar de confiar exclusivament i bàsicament en els factors econòmics com a desllorador principal per a Catalunya si és que realment volem acabar d'una vegada per totes amb l'enrairit entramat colonial que encadena la nostra nació.

Recordem a tall d'exemples el recent "peix al cove", el tradicional "de mica en mica s'omple la pica" o l'actual negociació per un "bon finançament" o "per un finançament just" que porta implícit i posa de manifest la injustícia que col·lectivament estem comportant i patint els catalans. El nostre present és que: no hi ha peix, el cove està foradat, ens han buidat de nou la pica i continuarem amb un finançament injust.

De la seva llarga experiència com a periodista, Eugeni Xammar, en el seu llibre biogràfic "**60 anys d'anar pel món**" diu: "*Catalunya, país acostumat a confondre el seu interès amb els interessos de la resta d'Espanya.*"

Recordaran que hem escoltat dels nostres dirigents polítics, com si fos un eslògan, allò de: si Barcelona va bé, Catalunya va bé, i si Catalunya va bé, Espanya va bé. Això és una gran fal·làcia que no ha funcionat, no funciona, ni funcionarà. La crua realitat i la història ho demostren. El que en tot cas es pot constatar és que amb tant d'anar bé, els nostres dirigents han acabat fent el be. Aquell be del ramat que va per les vores que com descrivia Muñoz Espinalt en la seva conferència de 1989 **El test del ramat**, és l'ovella "tot va bé". L'ovella que pot menjar herba i com que està tranquil i amb la panxa plena mou el cap i va fent: Tot va bé. Tot va bé. Bee. Bee.

Josep Mª Batista i Roca a l'any 1977 ja ens havia advertit quan publicà un article al diari Avui amb el títol "**Tornar a començar**". És, i continua sent un projecte per aplicar. Comença l'escrit amb aquestes paraules: "*Ens varen robar la cartera. Ara diuen que ens la volen tornar - però buida.*"

Malgrat aquests i d'altres advertiments, no sortim del cercle viciós. Estem encallats. Ens hi resignem? Continuem deixant-nos portar pels hàbits i les rutines romanceres? Seguim dins la lenta agonia? Oh per què no provar una sortida? Per què no provar el que deia Muñoz Espinalt en conversa amb Batista i Roca?: "*A Catalunya només podrem sortir-nos de tot això formant uns dirigents amb tremp, replantejant-nos totes les idees de nou i mirant-nos les coses des d'un altre angle de visió, capaç d'animar els apocats i de retornar l'esperança als decebutos.*"

Per reforçar i reflexionar sobre el plantejament i la posició psicoestètica, em valdré de dues frases d'Albert Einstein. La primera és aquesta: "*El progrés és impossible sense canvi, i els qui no poden canviar d'opinions no poden canviar res*" i la segona diu: "*es requereixen noves formes de pensar per a resoldre els problemes creats per les velles formes de pensar*".

Ho intentem?

Aparquem doncs les forces econòmiques i passem al camp de les forces anímiques que, recordem-ho, "*en major grau, mouen les accions i les reaccions humanes*".

S'ha posat de moda a Catalunya parlar del binomi autoestima i autoodi com si fossin el remei i el mal que expliquen l'arrel psíquica de molts dels nostres problemes. Per a molts catalans, l'autoestima i l'autoodi, són el fonament i el desllorigador que troben en les anàlisis sobre les maneres d'actuar i de comportar-nos i que condicionen el nostre futur i condicionen també l'assoliment de la nostra plenitud com a poble. En elles es troba el secret o, per dir-ho amb expressió de moda, són la clau de tot.

Segons Nati Muñoz-Espinalt, ara s'agafen modes de pensament, estereotips anglosaxons que pot ser sí que ells s'hi poden sentir interpretats, però per a nosaltres és com un vestit que ens va balder i que no te l'han fet a mida. Paraules que es posen de moda, que no matisen, però que ho volen definir tot. A través d'elles no s'arriba a percebre l'amplitud d'una mentalitat col·lectiva perquè hauríem de veure, com ho aplica el lector. Com que actualment existeix la tendència de simplificar, de buscar la recepta, es cau en una abstracció. Partint d'aquesta simplificació ho estem distorsionant. Per aquest camí ensopeguem de nou en un "tu ja m'entens" que no deixa de ser un parlar a mitges i un "embolica que fa fort".

Que està en voga ho confirma el fet observable que existeix la propensió i adotzenament a emprar moltes paraules amb el prefix auto: autocomplaent, autoconsciència, automenyspreu, autoimatge, autocrítics, autolimitació, autoafirmació, autodeterminació, etc. a les que hi podem afegir les dues que estem tractant: autoestima i autoodi. Ara sembla que tot sigui "auto". És un símptoma evident d'un egocentrisme menyspreador que també respon al vogaire imperant de la nostra època. De continuar en aquesta tendència, de seguir aquesta moda, en lloc d'afavorir la unió entre nosaltres, -ben al contrari, ens endinsa en la desconfiança i a la vegada, individualment, ens estem aïllant, subdividint i tancant encara més.

En bona lògica i com una alternativa, Muñoz Espinalt ens indica - i ens hauria de fer meditar -, quan en una frase motivacional ens planteja i adverteix: *"no dubteu tan dels altres. La psicoestètica demostra que l'home per l'home no és un llop, sinó que, sobretot, és civilització i estímul".*

Continuem però en la crítica a la tendència actual de l'autoestima i l'autoodi.

Així per exemple, el llibre escrit per diversos autors i anomenat **L'autoestima dels catalans**, Jordi Porta president d'Òmnium Cultural en fa la presentació. En ella hi llegim aquestes paraules: *"En aquests darrers temps es parla sovint de la manca d'autoestima dels catalans en alguns aspectes de la seva consciència col·lectiva. És un fenomen que, lògicament, té raons històriques i que ha estat comú, per exemple, en els països que han sofert una colonització cultural i política de llarga durada."*

Raona encertadament l'origen de la causa: *la colonització*, però obre la porta a un efecte: *"la manca d'autoestima"* que interpreto com un diagnòstic equívoc i que no clarifica el desencadenant psicològic que se'n deriva de la colonització.

Fixem-nos també en la forma com ho planteja. Si per una banda treu ferro o dramatisme al no utilitzar la paraula *autoodi* - de connotacions més corrosives que no pas *"la manca d'autoestima"* que és més suau -, per l'altra, utilitza un eufemisme que és reflex de qui no té actituds de protagonista i si d'espectador malgrat el càrrec de dirigent que exhibeix. Ho

exposa com una persona que escolta i contempla els esdeveniments des de d'alt d'una tribuna: *“En aquests darrers temps **es parla** sovint de la manca d'autoestima dels catalans en alguns aspectes de **la seva consciència col·lectiva**”*. Aquestes maneres de fer i de dir al plantejar una qüestió, Muñoz Espinalt les descriu amb aquestes paraules: *“actuem com si féssim veure que venim de l'hort i que ensems no se'ns escapa res del que passa.”*

En el mateix llibre el psicòleg Quim Gibert ens dirà: *“Autoestima” és una paraula que està de moda. Quan fa unes quantes dècades l'expressió no es feia servir, la gent en deia orgull, amor propi, punt d'honor, estimació cap a un mateix, dignitat... Els continguts que doten de sentit la paraula “autoestima” tenen connotacions positives. És a dir, ens referim a una autoestima sana, equilibrada, alliberadora.”* I més endavant escriu: *“l'autoestima de qualsevol col·lectivitat que passa de ser independent a dependent, de tenir capacitat decisòria sobre el seu futur a no poder-ne tenir, queda per força afeblida.”* Estem en un plantejament semblant a l'anterior. Remarquem que fins i tot el molt bon analista Quim Gibert, està especificant el que abans, amb quatre o cinc matisos i maneres diferents es descrivia un concepte, ara ho simplifiquem en un de sol. És un reflex del que fem col·lectivament. La moda ens influeix i en el terreny de les idees i del pensament, tots estem subjectes al seu sortilegi.

Víctor Alexandre més draconiana i en referència a l'altra part del binomi, l'autoodi, afirma que *“El problema de Catalunya no és Espanya ni l'espanyolització, ni la immolació, ni la censura ni l'odi; el problema de Catalunya és Catalunya, l'autoespanyolització, l'autoimmolació, l'autocensura, l'autoodi...”* i declara que *“és un trastorn de la personalitat molt difícil de guarir, sobretot si és d'abast nacional. Quan l'autoodi afecta una col·lectivitat les possibilitats de recuperació són molt limitades, perquè resulta altament improbable que una majoria social arribi a percebre com a patològic un comportament que ella mateixa ha legitimat.”* Insisteix remarcant-ho i diagnosticant: *“a força d'expandir-se, el nostre autoodi ha assolit un grau de normalització tan elevat que ha acabat essent invisible.”*

El problema és que serà justament aquesta invisibilitat, barrejada amb un complex d'inferioritat nacional, la causa de la mort del poble català.” I unes ratlles més endavant concreta: *“De fet, l'autoodi català i el nacionalisme espanyol sempre han estat la mateixa cosa als Països Catalans.”*

L'autor, en un altre apartat fent un plantejament ara encoratjador però fluctuant, diu: *“Els pobles, com tota vida humana, són vulnerables, tenen estat anímic i no sempre saben sobreposar-se als capricis de la història o esmenar els seus propis defectes. Que finalment excel·leixin o sucumbeixin pot ser una qüestió d'atzar, però sobretot és una qüestió de maduresa i autoestima.”*

Observem en aquests autors que hem citat, que amb l'afany de trobar el desllorigador psíquic i per tal de precisar-lo, necessiten afegir complements i adjectivacions. D'aquesta manera balancegen el seu argument: Autoestima i el seu antònim autoodi. Manca d'autoestima. Autoestima sana, equilibrada, alliberadora. Baixa autoestima. Autoestima afeblida. Autoodi invisible barrejat amb complex d'inferioritat nacional. Autoodi català la mateixa cosa que nacionalisme espanyol. Maduresa i autoestima. Etc.

Fa poc Heribert Barrera ha publicat a les pàgines de l'Avui un article amb el títol **El camí de la llibertat**. El comença amb aquestes paraules: *“El problema més apressant que tenim plantejat és el de la crisi econòmica.”* Remarca la necessitat de posar fi a l'espoli fiscal i a

la dependència econòmica. Seguidament declara amb rotunditat: *“El primer pas per aconseguir-ho, la primera etapa en qualsevol full de ruta, és obtenir que se’ns respecti i recuperar l’autoestima.”* Aquí, si adjectivem la paraula de moda, l’autor ens remet a l’autoestima perduda.

Estarem d’acord en que una persona pot no tenir autoestima i no pertànyer a un país colonitzat. I, a la inversa, una persona pot gaudir d’autoestima i pertànyer a un país colonitzat.

Intentem centrar conceptes. Segons la psicoestètica dins la part conscient del nostre **Jo** es troba la **voluntat**, la **intel·ligència** i els **sentiments**. Els ingredients fonamentals dels sentiments són tres: l’**amor**, l’**odi** i la **por**, i els sentiments, actuen o són com el carburant del motor que és la intel·ligència.

“Les influències entre els factors que formen la nostra personalitat són múltiples i exactament el mateix passa amb els nostres sentiments. Així un sentiment de por unit a l’odi pot donar, i de fet els ha donat, autèntics “monstres” al llarg de la història. De vegades també la por pot quedar neutralitzada per l’amor. També hi ha casos en què la por arriba a apoderar-se de la resta de sentiments.” Són paraules extretes de la conferència **Els mecanismes de la por** de Muñoz Espinalt. En elles es fa palès que en el terreny dels sentiments humans, aquests, no els podem reduir a fórmules simples i estereotipades. Allò que dèiem abans de “donar la recepta”.

Sense sortir de l’argument, és necessari admetre que malgrat el decorat autonòmic, Catalunya continua sent una nació dominada i explotada per un estat aliè. Jo proposo ara l’afirmació Espinaltiana que diu: *“ni els catalans de major talent, poden entendre les nostres maneres i circumstàncies, si no gosen reconèixer que ens han reduït a una colònia.”*

Si, Catalunya - la nostra Nació -, l’han reduït a una colònia de l’ “*imperio*” i col·lectivament tenim maneres de colonitzats. Maneres de gent esclavitzada. Ja no sabem que és ser català. No sabem què representa Catalunya ni que aporta Catalunya al món. *“Més aviat - diu Muñoz Espinalt- som gent que tenim una idea poc clara de la pàtria, o ens sentim incòmodes perquè voldrien imposar-nos-en una que mai reconeixem com a nostra”*. Un poble que segons Rovira i Virgili, és el menys patriota d’Europa i, segons Josep Pla: *“el català, essent un home sense pàtria, no té més remei que aparèixer com un simulador dels sentiments que, a cada moment, li fan falta”*. Potser en aquest persistent simular sentiments -300 anys-, es troba un dels motius de la nostra anormalitat actual.

Tornant al discurs, preguntem-nos si les nostres maneres queden explicades i precisades si quan una catalana o un català actua, ho fa sota l’actitud psicològica de l’autoestima o del seu contrari, l’autoodi.

En paral·lel ens hauríem de preguntar també si les nostres maneres després d’una actuació política, comercial, cultural, artística, literària, etc., queden legitimades si ens han sortit els comptes. O dit d’una altra manera: després d’una actuació -la que sigui-, si el balanç econòmic és positiu, el català pot creure que aquest fet legitima les seves actuals maneres i circumstàncies. Pot creure que això justifica les seves actituds meselles, servils, contradictòries, de criat de casa bona. És una autojustificació que una i altra vegada fa

que ens quedem confiats i convençuts com si això fos la causa que ens habilités a nosaltres mateixos doncs -ja sabem guanyar diners. Encegats i vanitosos ens quedem cofois donant la imatge com si l'únic objectiu del català fos, repeteixo, guanyar diners. El català s'hi escuda, s'hi parapeta i s'hi protegeix, però no deixa de ser esclau amb cadenes d'or, però al cap i a la fi -un esclau.

Com a part del plantejament que proposo i per entendre la nostra complicada situació històrica i política i el recargolat entramat colonial que l'alimenta, em valdré d'uns escrits de Joan Fuster. Són articles que foren publicats en diaris de Barcelona i de Madrid i li ocasionaren polèmiques i rèpliques i en una ocasió, a través dels jutjats. Exposen l'enrevessat i col·lectivament difícil poble espanyol que ens ha tocat per veí. Foren escrits i publicats en castellà. Els fragments escollits són extrets del llibre intítulat **Contra Unamuno y los demás.**

El primer es referent a l'historiador Américo Castro (1885-1972). Prèviament, Fuster, després de breus consideracions que li serveixen d'introducció fa una cita com a primera presentació de Unamuno: *“don Miguel profirió aquella genial estupidez de “prefiero desbarrar con ingenio a acertar con ramploneria”. Él nunca se propuso “acertar”, en efecto: ¿para qué? Cultivó el “ingenio” a secas, y de ahí la brillante versatilidad de sus elaboraciones literarias e ideológicas. En un punto, sin embargo, se mantuvo siempre firme: en lo del “nacionalismo”. Por eso tirios i troyanos le reclaman para cada bando, y en todos sirve. Unamunida, quizá más que nadie, fue el doctor Castro. Américo Castro había remozado el problema de las “castas”, taimadamente disimulado por la historiografía española anterior. Su enfoque pudo ser una extraordinaria aportación al entendimiento del pasado peninsular; acabó siendo, erudición aparte, una unamunada más.”*

Entre reflexions i observacions dirà del personatge que dóna títol al llibre: *“Don Miguel no era un existencialista: era la Niña de los Peines y Conchita Piquer en una sola pieza, un fenómeno marginal y aberrante.”* I també que: *“Pocos escritores cuenta la literatura española contemporánea tan reaccionarios como Unamuno.”*

Tornant amb Américo Castro diu que *“desempolvaba un problema nada grato para la abúlica i prejuiciosa multitud de los dómines celtibéricos: el lío de los “cristianos nuevos”. Resulta curioso como, a estas alturas, el asunto sigue siendo incómodo a ciertos niveles, en nuestra curiosa Piel de Toro. El escrúpulo frente al judío, o de ser judío, no está cancelado. Con los moros és otra cosa.”*

Cal recordar la reacció de l'actual president espanyol i les manifestacions antilsrael que s'organitzaren en el darrer afer entre jueus i palestins. També i simultàniament la tendenciosa campanya amb divulgació i assenyalament de catalans prolsrael. Són una continuïtat i una confirmació del que Fuster posa de manifest.

Més endavant i com a segon fragment escollit, es manifesta sobre Salvador de Madariaga. Recorrem de nou a Muñoz Espinalt, que descriu Madariaga com a *“inquisidor tenaç i enquimerat”* i que *“solia presentar-se com un apòstol de la democràcia, que es vanagloriava d'haver estat president de la Internacional Liberal”*.

“Con “Ahora no hay de ese percal” - parla Joan Fuster -, me refiero a don Salvador de Madariaga. Nunca he llegado a entender cómo Madariaga ha pasado por “liberal”, ni por

un instante, más allá y más acá de los Pirineos. Don Salvador nunca fue liberal, y no lo es, ni lo será por muchos años que viva. Su hostilidad al franquismo – y eso es otro cantar – pertenece a la esfera de los misterios: su sitio era un ministerio del Régimen, y no el dorado exilio de las universidades británicas.

Ho justifica així: *“Madariaga, en 1935, hizo editar un libro titulado Anarquía o jerarquía, como “ideario para la constitución de la tercera República”. De ese bouquin descienden la retórica y los planes del Sistema, y no de los discursos de José Antonio Primo de Rivera, Onésimo Redondo o Ramiro Ledesma, ni de El Estado nuevo de Víctor Pradera, ni de lo que postularon don José Calvo Sotelo o don Ramiro de Maeztu. La “democracia orgánica” fue un invento de don Salvador, y en ello estamos: en su “III República”. El silencio que envuelve a Anarquía o jerarquía es una de las estafas más escandalosas que hemos sufrido los pobladores de estos pagos.”*

I com a últim fragment, parlant de Madrid escriu: *“he podido advertir que Madrid no es ya lo que era. Mejor dicho: es lo que siempre ha sido y algo más. Lo que era y sigue siendo, en definitiva, no exige comentarios. En buen castellano clásico -que es el castellano de la Casa de Austria-, la Villa y Corte va ligada a una serie de vocablos o etiquetas notoriamente significativos: “oficina”, “poeta”, “Descalzas reales”, “arbitrismo”, “papel”, “cortejo”, “covachuela”, “corral de la Pacheca”, “Consejo de Aragón”, etcétera. Uno va más allá con esta prevención, y se encuentra con que no es tal prevención sino flagrante i fragante realidad. Incluso lo del “Consejo de Aragón”. Esta impresión puede dar mucho que rumiarse al excursionista. De hecho, significa que Felipe II nunca dejó de mandar, y no importa a través de quién: Floridablanca o Narváez, Cánovas o Lerroux, Espartero o Gil Robles, Maura o Negrín, Godoy o Azaña.”*

Podriem allargar la llista amb Suárez o Felipe González, Aznar o Zapatero sense que el text quedi desvirtuat.

Podria continuar amb més cites, doncs Fuster els tenia ben estudiats. Recomano la lectura del llibre, però entenc que les tres mostres escollides: la d'un historiador, Américo Castro, que no clarifica la historia sinó que -com Unamuno- acaba fent ideologia espanyola; la d'un intel·lectual, Salvador de Madariaga, que els seus admiradors qualificaven *“en nuestros tiempos el primer intelectual de España”*, que a nivell internacional passa per liberal quan resulta que fou precursor de la ideologia del feixisme peninsular i la de la peculiar forma que tenen de mesurar el temps i el seu sentit del poder hegemònic mirant sempre al passat, són mostres significatives i rellevants de l'enrevessat i col·lectivament difícil poble espanyol.

Com a última consideració en aquest apartat faig una cita clarificadora de Muñoz Espinalt que diu: *“I si mireu a qui tenim de veí, veureu una gent que, diguin el que diguin, són de dretes fins al moll de l'os. Agafeu el Diccionario ideológico de la lengua española de Julio Casares, llegiu: Izquierdear: Apartarse de lo que dicen la razón y el juicio; incurrir en parcialidad o injusticia.*

Si els diccionaris dels doctes acadèmics ja les gasten així, comprendreu que, des d'un escò parlamentari, serà molt difícil de fer altra cosa que no sigui seure.” Aquestes paraules foren publicades al diari Avui l'any 1980.

Sense perdre de vista aquests referents, voldria presentar ara una mostra d'exemples i de situacions en que podrem observar símptomes i reaccions de moltes actituds nostres. Algunes presents, d'altres ja formen part del passat, però també són actualitat doncs ens hi encallem i les repetim. Ens revelen comportaments i maneres de molts catalans en les quals ens podem veure i sentir interpretats.

Agafem, per exemple, un text de l'arquitecte i president de la Mancomunitat Josep Puig i Cadafalch extret de les seves **Memòries**. És un testimoni sobre les declaracions d'un ministre a un periodista al tornar de la *"Casa de la Ciutat, després de la rebuda que li feren l'element oficial i els industrials, després del discurs de l'alcalde."* Diu el corresponsal de *El Imparcial*: *"me ha manifestado que los catalanes, calificados de adustos, se han excedido esta vez en agasajarle"...*

Mostrem ara unes paraules de Manuel González Alba. Estan extretes del pròleg fet per Muñoz Espinalt del llibre de Víctor Castells: **Manuel González i Alba, una vida per la independència**. *"Remarca Víctor Castells, en la seva biografia, la valentia amb què González Alba denunciava que "certes actituds de Manuel Azaña poguessin provocar de llavis catalans paraules d'agraïment caní"."*

Unes altres paraules també de Muñoz Espinalt, ens donaran lloc a visualitzar un altre tipus de símptomes. Diuen: *"Som sornuts entre nosaltres mateixos i allò que ens escatimem mútuament ho donem de massa als forasters. Qui ens ho té en consideració?"*

Veiem unes mostres que ho fan evident a través de referents culturals:

Per exemple en el llibre de l'arquitecte Oriol Bohigas, **Reseña i catàlogo de la arquitectura modernista** de l'any 1972, exposa que el Modernisme *"todavía no ha sido suficientemente valorado en Cataluña, ni divulgado por el mundo, ni, sobre todo, encuadrado justamente en la cultura europea"*. Es posa sobretot en la tasca d'enquadrar-lo i fa un plantejament sobre les dues màximes figures del Modernisme Català: Gaudí i Domènech i Montaner. Per tal de poder-los encaixar, classificar i homologar dins el moviment general europeu, argumenta: *"Las dos líneas Gaudí i Domènech fueron, en cierto modo, las dos tendencias fundamentales que se debatieron en el mismo origen del movimiento moderno y que todavía hoy siguen polarizando cierta polémica,... Són las dos líneas que, en su evolución, han de conducir, respectivamente, al expresionismo y al racionalismo"*. Gaudí, segons l'historiador, representaria la línia expressionista i Domènech la racionalista.

No tenint-ne prou amb l'encaix i persistint en voler clavar el clau per la cabota, fa una crítica a Gaudí pels materials i l'estructura emprats en la Sagrada Família, doncs, no són els nous que *"ya apuntaban en toda la arquitectura europea y americana"*. Bohigas aquí es trabuca al considerar el material i l'estructura, fonaments d'arquitectura. Conclou amb ignorància perversa que per aquesta -diu textualment *"despreocupación"*, per no utilitzar *"las altísimas posibilidades del hierro"*-, que això és la causa que converteix Gaudí *"no precisamente en un genio anticipador, sino más bien en el último arquitecto de una era"*.

Jo em pregunto perquè hem d'encaixar? És que nosaltres, els catalans, no podem aportar? La paradoxa és que tot el món ho veurà, i aquí, el teòric escalfant-se el cap i barrinant per veure com ho encaixa en el món.

Una actitud semblant ens la mostra un altre fet. L'any 1992, en la commemoració dels 500 aniversari d'un dels grans de la pintura catalana, el vallenc Jaume Huguet, es promocionà l'efemèride des de Cultura i Ensenyament de la Generalitat i des de l'àmbit universitari amb exposicions, llibres i conferències amb el lema: **Jaume Huguet. El darrer esclat del gòtic**. En realitat Jaume Huguet no fou el darrer esclat del gòtic, sinó que fou un dels precursors o capdavanters de la cultura del renaixement europeu.

Som un poble individualista però ens fa por anar sols. Anar al davant. Ens fa por obrir camí. Ens hauríem de preguntar també: Sabem ser protagonistes i artífexs de la història? Com tractem als catalans que ho són?

Enveges, nicieses, intencions dissimulades o manipulacions a part, observem en aquestes dues mostres aquella actitud que remarcava Muñoz Espinalt: allò que ens escatimem mútuament ho donem de massa als forasters. Qui en ho té en consideració?

Un altre cas. Recentment s'ha publicat un llibre amb el títol **L'eterna desunió dels catalans. L'oposició catalanista a Franco. 1939-1950**. La presentació va a càrrec del prestigiós historiador Paul Preston. La seva autora, Casilda Güell, planteja el llibre fonamentant-lo -i així ho escriu, en "*dues idees clau*". La primera constata el fracàs dels catalans a "*causa de les divisions internes del mateix nacionalisme català*". L'altra diu: "*una segona afirmació de la tesi és que els catalans només podrien haver dut a terme una oposició efectiva a Franco mitjançant una aliança amb els grups d'esquerres de l'oposició*". Insisteix: "*El fracàs de l'oposició catalana a Franco ha de ser avaluat en el context del projecte català, però també en l'àmbit més ampli d'un fracàs generalitzat de l'oposició externa a Franco*".

Si anem a la història recent, a l'autora se li podria recordar allò del "si guanya Zapatero, guanya Catalunya" o, "tenint a Madrid un govern "amic" i del mateix color que a Catalunya, de progrés i d'esquerres, ara ens en sortirem" –deien. En tot cas, el que és segur, és que s'ha repetit de nou la falsa actitud directiva de l'ovella "tot va bé".

Estem dins un cercle reiteratiu i viciós. Seguim en els mateixos camins que ens han portat a vells fracassos.

També dins el catalanisme "oficial", alguns sense renunciar a res i d'altres renunciant-hi explícitament però volent ambdós desmarcar-se del conjunt, -diríem amb frase que està de moda: "marcant perfil propi", fixem-nos que de costat, no de cara, es presenten com a nacionalistes moderats. A Espanya quan hi fan referència, perquè els convé i perquè els veuen venir, parlen de "nacionalismos exacerbados". Tots al mateix sac.

Quants catalans han desertat de Catalunya per passar-se a la causa del "glorioso imperio"? Quants catalans volent redimir el veí han acabat fent els gegants?

Va fracassar Eugenio D'Ors amb les seves dèries. Se'n va sortir Cambó amb l'Espanya Gran? Se'n va sortir Esquerra Republicana de Catalunya com a baluard de la República? I Convergència i Unió amb l' "Operación Reformista: La otra forma de hacer España"? Fracassos i més fracassos. ¿Hem de continuar fent pedagogia, fent el paper d'educadors?

Diu molt encertadament Muñoz Espinalt: *“Fem un paper que no ens pertoca. És un mèrit del filòsof Joan Creixells haver demostrat abans que ningú aquesta deficiència del nostre caràcter: “El català – puntualitza Creixells – té el do de la ubiqüitat sentimental. Es col·loca en tots els llocs imaginables. Això és la causa, potser, del nostre fracàs com a polítics. Exactament el contrari passa amb l’anglès. Per l’anglès, l’únic lloc existent és el seu”.*

A cada llar catalana – continuant amb més situacions i exemples -, no s’ha pronunciat alguna vegada i *“tots plegats ens deixem ensopir amb el repetit i tímid no t’emboliquis”?* Inclús i com si encara ens quedéssim curts hi afegim: *“no t’emboliquis, no et facis veure”.*

Per altre costat fixem-nos en la quantitat de catalans que van amb el cap cot i quants, quan algú els crida pel seu nom o pel lloc, contesten sistemàticament amb la paraula: una servidora, un servidor.

Oh, quants catalans al despenjar el telèfon responen amb un: mani’m!! I quants contesten amb un imprecís: “sí?”, que tant pot ser català com espanyol.

Ens han arribat a desdibuixar tant, som tan ciutadans del món que davant de qualsevol foraster no tan sols practiquem i de manera inconscient un bilingüisme compulsiu sinó que el català va més enllà. Perdem l’oremus per demostrar que sabem idiomes. Oh fan als seus respectius països un alemany, un espanyol, un francès o un italià...? Impregnat d’aquest esperit, un polític català en actiu, David Madí, en el llibre **Democràcia a sang freda** proposa de manera imperativa: *“Catalunya, de la mà de l’estratègia del nou despertar del catalanisme, ha de construir una **societat trilingüe.**”*

Tornem al plantejament de la conferència. Totes aquestes mostres, són el desencadenant o són la conseqüència de què? ¿La poca autoestima o l’autoodi que hi podem entreveure, són desencadenants o conseqüències?

De no tenir ben precisat què ho genera i què ho desencadena, es pren la poca autoestima i l’autoodi que són una conseqüència i uns efectes per uns desencadenants, o sigui, per la causa. No ens serveixen d’explicació ni ens ajuden com a remei per entendre moltes pautes del nostre comportament i moltes de les nostres maneres actuals. Repeteixo, la poca autoestima i l’autoodi són efectes, no la causa.

Si ens basem en les teories de Muñoz Espinalt, en els instints, els humans, i per temperament, tenim la Projecció històrica que es descompon en dos: l’Instint de referenciació i l’Instint de diferenciació. Aquests instints ens els han tergiversat. Sense entrar a demostrar la tergiversació, com a mostra clara del seu origen i intenció recordem la directriu del 1716 de José Rodrigo Villalpando: *“parece conbeniente dar sobre esto instrucciones y providencias mui templadas y disimuladas, de manera que se consiga el efecto sin que se note el cuidado”.*

És l’estratègia del colonitzador per destruir-te, per anorrear-te en el punt o en la línia de flotació. Rentades de cervell que et desequilibren. Estem desequilibrats. Aquesta tergiversació ens ha generat un complex. Un complex col·lectiu que determina clarament Carles Muñoz Espinalt.

Arribats aquí exposaré el seu diagnòstic.

En una conferència amb el títol **Pujols arquetipus de Dalí**, pronunciada en el Museu Dalí de Figueres i que es troba en l'Obra Escrita, explica que *“A Dalí no podem comprendre'l a través del complex d'Edip com ell – en mal dissimulada coqueteria – li plau deixar-se interpretar. És un cop d'efecte que té poca consistència. En canvi, caldria estudiar-lo servint-se del que jo en dic **complex EE**. Segur que pensareu, bo i emprant un mot en voga: “A quin síndrome us referiu?”. Clar com l'aigua: al **complex Estat Espanyol**, puix que tot català viu la seva vida d'acord amb una manera especial d'arrossegar-lo. Uns són pactistes i sempre acaben sense saber amb qui pactar, els altres voldrien tallar el cordó que ens uneix amb la morta, però no saben com fer-ho. Uns dramatitzen més, els altres menys, però tot català si té un mínim de sensibilitat, està molt més traumatitzat pel complex EE que no pas pel complex d'Edip. Malgrat la molta intuïció de Freud no era prou llarga per poder entrellucar que existia, en certa nació, el **síndrome EE** que altera més consciències que el dimoni.*

He tingut ocasió -continua Muñoz Espinalt- d'analitzar a moltes persones que d'adolescents havien viscut situacions semblants a l'explicada per Dalí en el cas de la bandera cremada, -sent menor d'edat, el varen detenir i acusar de cremar una bandera espanyola-, la majoria, després, sobretot si es mostren tímids i, ensems, nois de casa bona, passen pels tràfecs següents: un temps que no volen ni sentir a parlar de política, només escoltar el nom ja els incomoda. Després passen una temporada més o menys llarga que es veuen guanyats per un fort revolucionarisme, són més extremistes que ningú, farien foc nou a cada cantonada i creuen que els nacionalismes són propis de burgesos. Finalment de forma inesperada es decanten a favor de la reacció, àdhuc presenten un període que els porta a voler donar culte a qualsevol tirà que els parla d'un imperi.

Com a confirmació d'aquests processos, apliquem-ho a un personatge actual. Prenem com una mostra -doncs és un personatge conegut de la política-, Josep Piqué. Entre les diverses etapes de tot el procés, remarcuem que de jove fou militant comunista - fase revolucionària -, i al cap dels anys, arribà a ministre de l' "imperio" amb el PP de José Mª Aznar - la reacció.

Per contra contrastem-ho amb un català que no tenia el Complex EE. Observem el seu estil, la seva actitud i la seva determinació. És Josep Mª Batista i Roca. Es troba també en l'Obra Escrita en l'assaig anomenat **Un criteri clar**.

*“Quan a l'any 1953 va publicar-se un estudi meu -diu Muñoz Espinalt- sobre el caràcter català, a la revista francesa *Psychologie des Peuples*, el fet va posar frenètic a Salvador de Madariaga. Refiat, llavors, com tots els intel·lectuals espanyols –blancs o vermells- que el general Franco había terminado para siempre el problema catalán. Fora de polleguera, Salvador de Madariaga no parava de bescantar-me. D'aquella obsessió que va patir, àdhuc en deixa constància en les seves Memòries. Doncs bé, un dia, inquisitiu com mai, li va dir a Batista i Roca, bo i simplificant infantilment la tesi del meu estudi: “Quin psicòleg! Voleu més incoherència, aquest home -aquest home era jo- diu que tots els defectes dels catalans els provoca la dominació castellana que pateixen”. Com si res Batista i Roca va respondre: “El dia que Catalunya tingui la independència comprovarem si és veritat o no. De moment, admeti que és un sarcasme voler que els catalans participem del mite de la indisoluble unidad de la patria, quan som una gent a qui se'ns ocupa la terra i se'ns divideix a la força entre França i Espanya. ¿no creu que això sol ja ens pot motivar recels i*

frustracions de caràcter? Vostè dubta que sigui així? Doncs miri, fins per a poder tenir l'exactitud científica de certes coses ens cal la independència”.

Voldria assenyalar una mostra d'actituds tancades, individualistes i rutinàries de les que ens convé desempallegar-nos-en si és que realment volem desacomplexar-nos, doncs ens degraden l'estil. Tots tenim present en la memòria a molts historiadors i poetes que estan closos en el seu ambient o en el seu poble, que no contrasten, que no expandeixen i no fan entramat col·lectiu. Estan enclaustrats i no es comuniquen. Estem desestructurats com a poble doncs no hi ha coordinació, però sí que existeixen moltes capelletes. Tothom campa per ell. L'esforç d'un no amplia el de l'altre. Si aconseguíssim sumar esforços en el camp científic, de coneixement, cultural i coordinar-los, la nostra projecció històrica al món es potenciaria i seria més amplia i més ben determinada. No com passa ara que es queda curta o es projecta a través d'Espanya. Tenim mitjans, però no hi ha interès o, es fa a la menuda. Un testimoni actual seria el llibre **Catalans al món** de Francesc Roca. Un atlas històric que explica 1.000 anys de presència catalana i les seves contribucions a la configuració del món contemporani. Un llibre que l'haurien de tenir totes les escoles, però de moment només es ven amb el porta a porta. Si estiguéssim ben organitzats seria molt més visible i s'expandiria amb més facilitat.

Si fem un paral·lelisme metafòric, passa com al canari que canta i està engabiats. Si obres la porta, té por de sortir i de volar. Dins la gàbia es troba protegit i segur i continua cantant sol.

Tornant al diagnòstic del nostre complex, Muñoz Espinalt sistematitza en un gràfic que anomena **Estudi psicoestètic del Complex d'esclau o Complex EE** i ens mostra les actituds que ens fan veure un esclau. Són quatre:

La primera és creure que no podrà mai independitzar-se, la segona negar que entre els seus puguin sorgir personalitats innovadores i alliberadores. La tercera sentir-se incapaç d'analitzar la trajectòria de qui l'esclavitza i la quarta la de ser desmoralitzador i corrosiu en la forma de jutjar els que es troben en la seva mateixa situació.

Si busquem la recepta, doncs està en compensar aquestes actituds. Fer el contrapunt a les nostres falles: Ens hem de convèncer que ens podem alliberar o independitzar. Hem de buscar les nostres personalitats innovadores i potenciar-les. Llegim a Fuster a veure si ens espavila per tal de dominar a qui tenim enfront i, enlloc de ser corrosius entre nosaltres, buscar punts d'aliança que ens potenciïn en comptes de dividir-nos. Pensem que ells ho tenen clar de fa temps: “divide i vencerás” i, “a río revuelto, ganancia de pescadores”.

Al començament deia i ara ho repeteixo, que existeix un factor psíquic col·lectiu que altera moltes consciències catalanes i que és causa preeminent que ens ha portat i ens porta a repetir vells fracassos i a nous desenganys en moltes de les nostres accions polítiques i nacionals.

Meditem aquest diagnòstic de Muñoz Espinalt. Més que autoestimar-nos o de no autoodiar-nos, es tracta de desacomplexar-nos. Mirem i pensem més en els altres i deixem de banda el nostre principal enemic: l'egocentrisme. És possible d'assolir-ho.

Recordem i entenguem a la vegada que *“les forces anímiques en major grau que les econòmiques mouen les accions i les reaccions humanes”*.

Joan Fuster en l'assaig **Diccionari per a ociosos**, ens assenyala una manera de fer-ho possible quan escriu: *“prou que ho sabem: la màxima difusió d'una idea o d'una moda coincideix amb el moment de la seva extinció”*. Procurem situar el nostre Complex EE en aquest estadi. Posem-lo en voga. Es desitjable i necessari extingir-lo.

Sabem que l'home no és valerós, sinó extremadament poruc, però hi ha un remei contra la por: l'idealisme. És la idealitat la que ens pot evitar que acabem corsecats i morint com uns covards. Sabem també que entre nosaltres no manca *“algun disminuït de sentiments i degenerat de voluntat”*. Com a revulsiu, seria bo que tots plegats recordéssim aquella frase de Muñoz Espinalt que diu: *“Qui no estima ningú i no creu en res, té por de tot”*.

No ens en desentenguem. Mesurem i afinem l'anàlisi de qui tenim de veí. Desacomplexem-nos. Deixem de ser un poble amb mentalitat d'esclau. Siguem capaços. No neguem els nostres, ni siguem desmoralitzadors i corrosius entre nosaltres mateixos. Si ho assolim -i acabo-, acte seguit anirem cap al que es reflexa en el pròleg del llibre de Josep Carner-Ribalta: **Retorn a Macià**. Carles Muñoz Espinalt l'acaba amb aquestes paraules: *“És un text que per a qui no hagi perdut la sensibilitat se li farà colpidor i entranyable, trobarà que són vius els ideals de Prats de Molló. I, és allà, només allà, on va iniciar-se l'estil per un autèntic alliberament de Catalunya. Pot haver-hi res de més esperançador per un català -no resignat a ser un calçasses- que retornar-hi?”*.

Josep Batalla
Arquitecte i Vicepresident de
l'Associació de practicants de la Psicoestètica